

VELLÀNEGA

Es Bala (XLI, 110.8). Altrament la metonímia de la vela es produeix en altres pobles: *Ses Veles* poss. en te. d'Inca (XL, 42.3, 43.6; Masc. 10F8). I *Sa Veleta* raval Est del poble de Sta. Ma. del Camí (XL, 32.3; Masc. 18F1), però el fet de designar una sèrie de casos dóna la sospita que vingui d'un plural arabit-zat *belât*.

En el Continent, no hi ha *Velar* però sí *Vela*, i amb una freqüència que és un NL de mal explicar. En bona part es tracta de noms del Migjorn, i situat en altures, a propòsit per a molins de vent; perquè és de creure que també allí existí el tipus de molí de vent amb una gran vela: sospitem que també vénen d'aquella metonímia: «Alt de *Vèla*» te. Benillup (XXXIV, 15.1). Mas de *bèla*, te. Xodos (XXIX, 92.25), i un altre a Portell de Morella (XXVII, 69.22); segons *AlcM.* com cogn. només és valencià. *Veleta*, en el Puig de Sta. Maria (XXX, 57.20). Val a dir que no és absent del Nord: *La Vela*, veïnat disseminat, te. Vidreres (Casac.). *Les Veles*, pda. St. Cebrià de Ross.; veïnat *La Veleta* a Cotlliure (XXV, 17.24). *Veleta*, NP a Caregue (XXXVI, 176.19, i *DECat.* IX, 83b14-30; 83a).

La Vella, V. *Ve-*

VELLÀNEGA

A l'alt Pallars, te. de Llavorsí, antic priorat, de monjos benets, dependent de monestirs no gaire llunyans; modernament reduït a un edifici (conegut encara, ara potser en ruïna), i nom d'un paratge muntanyenc, prop de St. Romà de Tavèrnoles, agre. al te. de Llavorsí.

PRON. *belâniga* oït dalt a St. Romà (1964), com nom d'una pda. al dessota, arran de la Noguera, on es veien encara parets. També el gran folklorista de Rialb, Joan Lluís Pallarès,¹ pronunciava *belâniga* (anotat sovint d'ell, des de 1964).

Llegim en *Spill de Castellbò* (a. 1518), p. 126: «Lo priorat de *Avellanega* és del orde de Sant Benet; la ecclesia de Sant Pere e monestir de *Avellanega* es situat en *Riu Madriu*, vore'l riu de *Noguera Pall.*, a la part de tremuntana; lo dit priorat claustral es súbdit del mon. de Sent Serni de *Tavernoles*; en lo dit priorat es lo lloc de Sent Romà, e la vall nomenada *Vallespir*, lo senyor de la baronia de *Rialp* e vall d'*Assua* te la sanc e jurisdicció criminal ab lo dit lloc e terme d'aquell».

MENC. ANT. *Fi S. X.*: «ad domum Sancti Petri, in *Villa Necha*»: Abadal, *P. i R.*, nº 320; a la p. 231 de l'ed. ha pretès «normalitzar» el nom en «Sant Pere *Vilanega*» amb millora només en ajuntar la separació de «valla-» però agreujant l'error amb un *Vila-* arbitrari i mal accentuat: calia entendre *Villânec(b)a*, amb *i* ultrallatinitzant en lloc de *e*; 1375: «Sent Romà

de *Villa-nega*» en el procés del litigi Bellera-Pallars, copiat a Rialb, a. 1650, III, lín. 74. En el ms. del *Spill* es llegeix: «*Avellanega*» nº 106r; «priorat de *Avellanega*» 126r; «priorat de *Vallenega*» (109r^o); 1531: «*Vellanega*» doc. 20 de la col·le. de Joan Lluís, i després, «*Matheu de Vellanega*» (id. al dors); 1645: lo Prior de *Villanega* (Capbreu de Rialb, f 9v^o); *Villanega* (id., fº 11).

Riu, en la seva tesi sobre els Monestirs, resumeix: St. Pere de *Vellànega*, monestir des de c. 968 a 1592.

ETIM. Del conjunt de les mencions antigues i de totes les dades aplegades resulta com a forma primitiva del nom *Avellànega* encara intacte en quasi tots els passatges del *Spill*; *Avilànega* en el doc. de 1645, amb la *e* tornada *i* per la palatal següent, *i*, en les altres dades, amb afèresi de la *a-* inicial, inevitable en els NLL., quan és àtona, per confusió amb la prep. locativa.

Ens consta que fou un priorat d'un altre monestir: St. Serni de Tavèrnoles en el S. XVI (*Spill*); de *Gerri*, segons el cens de 1359, però podem donar segur que ja abans que vingué a mans d'aquests poderosos monestirs, devia haver estat un rebrot de l'il·lustre monestir de *Les Avellanes* (Bellpuig de ~), situat dret al Sud, uns 60 k., amb el qual l'unien tan clars llaços monàstics i dialectals. El nom ve, doncs, de (VILLA) AVELLANICA masada (fundada) per *Les Avellanes*.²

Com que entre aquests monjos solia haver-n'hi ben sovint de Terres d'Oc, això ens podria explicar uns altres variants del nom: la llengua d'Oc contrau en paroxítons els esdrúixols, i en el contacte de *n* amb la consonant següent sovint canvia aquella en *r*: CANNABIS > *carba*, CANNICA > *carga*, *Manica* > *marga*. Al peu del Cadí hi ha una partida de *Vellanga*, en te. de Tuixén (Cortal de *balànga* XXXVIII, 47.6). En el cens de 1359 tenim el nom del nostre mateix priorat pallarès amb aquest canvi occitanejant de *n* en *r*, després de la mateixa reducció a paroxíton: «loch de St. Romà, *Valespir*, Gerre, Guart etc.: tots aquests són del abat de Gerre, e del Priorat de *Valerge*» (*CoDoACA* XII, 7, ms. que sovint escriu *e* per *a*, sobretot quan és àtona i viceversa *a* per *e*).

¹ En la seva narració *Els Pastors i Les Estrelles*, on refà un estat de coses de la seva infància: «el Barrenc de *Cabanertó* [cf. art. *Montanertó*], la casa de *Bellâniga*» (p. 108).— ² Els Monjos de *Les Avellanes* tendien des d'antic a formar filials en el Pallars, p. ex. el Priorat de Sta. Maria de Mura, 1235.

VELLANS

Antic llogaret del Conflent (que Ponsich, *Top.* 102) posa entre els dependents de Conat, amb les cites: 1312: *villarius de Vallanis*, 1356 i 1395: *Evallans*, 1359: *Vallans*, 1628 i 1632: *Vellans*, S. XIX: *Betllans*.